

UNIUNEA EUROPEANĂ

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

MINISTERUL
EDUCAȚIEI ȘI
CERCETĂRII
ȘTIINȚIFICE

OIPOSDRU

ACADEMIA ROMÂNĂ

Metode digitale de vizualizare și cartografiere a câmpului producției culturale digitale determinate de opera lui Shakespeare

Tutore îndrumător: Andrei Terian

Titlu științific: Dr. Habil.

**Doctorand:
Adriana MIHAI**

Această lucrare a fost realizată în cadrul proiectului “Cultura română și modele culturale europene: cercetare, sincronizare, durabilitate”, cofinanțat de Uniunea Europeană și Guvernul României din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, contractul de finanțare nr. POSDRU/159/1.5/S/136077.

București, 2015

CUPRINS

INTRODUCERE.....	3
CAPITOLUL 1: SHAKESPEARE ȘI ȘTIINȚELE UMANISTE DIGITALE	6
CAPITOLUL 2: CULTURĂ, CULTURĂ DEMOCRATICĂ ȘI POLITICI CULTURALE	12
2.1. MOȘTENIREA MASS-MEDIA.....	12
2.2. MODELE ALE DEMOCRAȚIEI, CULTURĂ DEMOCRATICĂ	16
2.3. ÎNSPRE O MEMORIE CULTURALĂ DEMOCRATICĂ ONLINE	17
2.4. POLITICI DE PRODUCȚIE ȘI REPRODUCERE DIGITALĂ A CULTURII.....	19
CAPITOLUL 3: PRODUCȚIA CULTURALĂ A TEXTULUI SHAKESPEARIAN ONLINE	25
3.1. METODOLOGIE: ANALIZA SFEREI WEB ȘI CÂMPUL PRODUCȚIEI CULTURALE.....	25
3.2. ANALIZA SFEREI WEB ANGLO-SAXONE	28
3.3. SHAKESPEARE ÎN SFERA DIGITALĂ ROMÂNEASCĂ	34
CONCLUZII	37
BIBLIOGRAFIE.....	38

REZUMAT

Raportul de față urmărește să analizeze gradul în care politicile culturale democratice ale ultimelor două decenii au fost asimilate în producția operei Shakespeareiene în cultura digitală. Argumentul principal al cercetării este că noile medii digitale sunt instrumentale în consolidarea unui model politic democratic, iar memoria culturală, reprezentată în studiul de față de Shakespeare, este unul dintre pilonii principali pentru implementarea principiilor socio-politice democratice. Consolidarea modelului democratic în mediul online prin producția shakespeariană, compusă din activitățile instituțiilor publice, editurilor și utilizatorilor, va fi demonstrată prin urmărirea modului în care patru principii democratice fundamentale se regăsesc în constituirea unui Shakespeare digital: accesul, participarea, incluziunea și deliberarea. După cum vom vedea, aceste principii stau la baza modelului teoriilor politice democratice, iar implementarea lor este un deziderat în regândirea memoriei culturale, odată cu apariția noilor tehnologii.

Folosirea tehnologiei digitale în transpunerea culturii din varii medii de producție și publicare în mediul digital atrage de la sine o continuă negociere și redefinire a ceea ce numim memorie culturală. Dinamica memoriei culturale, aflată mereu între două forme de conservare a trecutului, și anume trecutul ca prezent, sau canonul, și trecutul ca trecut, sau arhiva¹, ajunge să fie extrem de fluidă, accelerată și descentrată odată cu procesul global de digitizare a culturii. Odată cu transpunerea arhivelor culturale în mediul digital, are loc o reevaluare a valorii trecutului și o punere în circulație a sa alături de un număr fără precedent de produse culturale din trecut și din prezent. Canonul, „memoria circulantă activ ce păstrează trecutul prezent”², intră în cultura democratică, participativă, a remixului, și ajunge să asimileze noi discursuri, practici și politici ale mediului. În urma acestei interacțiuni între tradiție și inovare, între patrimoniu și producție culturală activă, între practici ale instituțiilor culturale și politici guvernamentale, memoria culturală ajunge să fie reformată în spiritul principiului de unitate în diversitate. Avându-se în vedere utilizarea din ce în ce mai extinsă a tehnologiei digitale în producția și consumul de cultură, considerăm că este esențială o înțelegere a

¹ Aleida Assmann, „The dynamics of cultural memory between remembering and forgetting”. In Astrid Erll and Ansgar Nünning. *Cultural memory studies: an international and interdisciplinary handbook*. Berlin: Walter de Gruyter GmbH & Co, 2008.

² Assmann, „The dynamics”, p.98

mecanismului de producție a memoriei culturale în mediul digital, atât pentru o conștientizare a politicilor mediului ce direcționează producția culturală, cât și pentru a avea o cartografiere a rezultatului implementării acestora la nivel de canon cultural, de valoare culturală. În acest sens, vom urmări principalii agenți ai memoriei culturale și măsura în care aceștia asimilează și promovează politicile culturale democratice în producția culturală digitală. Alegerea memoriei culturale shakespeariene pentru prezenta analiză este fundamentată pe o serie de trăsături specifice valorii culturale shakespeariene, dintre care menționăm: a) opera shakespeariană este considerată parte din literatura lumii³, dată fiind circulația sa globală, astfel făcând parte nu numai din memoria culturală anglo-saxonă, ci și din cea globală; b) reprezintă memoria culturală activă, menținută atât prin studierea textelor în școli, licee și universități din toată lumea, cât și prin adaptările scenice în teatre; c) opera sa a fost tradusă și adaptată într-o varietate de medii, de la pagină la pagină, film, scenă de teatru, imagine, benzi desenate și jocuri video, ajustându-se mereu la diferite tipuri de limbaje și alfabeturi; d) domeniul Studiilor Shakespeariene a acordat o mare atenție producțiilor locale, traducerilor și apropiierilor, făcând loc includerii unor rescrieri și arhive cu specific cultural în memoria culturală shakespeariană; e) arhiva shakespeariană și noile adaptări au făcut parte din conversații critice mai largi privind globalizarea culturală, diferențe și puncte de intersecție între culturi, schimburi și agenți culturali transnaționali.

Înțelegem, astfel, prin producție culturală digitală activitățile de reproducere digitală (sau digitizare) a arhivei shakespeariene, activitățile de editare a textelor Shakespeariene, precum și de rescriere sau de adaptare a lor. Producția culturală digitală cuprinde, astfel, atât remediarea arhivei în mediul digital, cât și noile produse culturale apărute direct în mediul digital, inspirate de sau pornind de la arhiva shakespeariană. Producția culturală digitală a lui Shakespeare include arhive digitale ale edițiilor, adaptărilor textuale, de scenă, audio sau filmice, ale materialelor de producție, textelor de scenă, traducerilor, texte electronice, adaptări digitale sub forma jocurilor, audio-video, imaginilor, textelor fan-fiction, dar și conversații, materiale educaționale, critică teatrală și literară. Producătorii de conținut în cultura digitală se diversifică datorită accesibilității tehnologiei, iar ethosul culturii democratice invită la o participare deschisă la producția și consumul cultural. Cu toate

³ David Damrosch, *What Is World Literature?*, Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 2003

acestea, nu toate produsele culturale pornind de la opera shakespeariană capătă aceeași legitimitate culturală, iar acest lucru este vizibil în interiorul câmpului cultural.

În acest sens, pentru a identifica principalii producători de conținut bazat pe opera lui Shakespeare în mediul digital, precum și tipurile de producții digitale ce sunt recunoscute ca făcând parte din memoria culturală shakespeariană în sfera digitală, am folosit o metodologie mixtă, ce îmbină abordarea cantitativă, folosită pentru culegerea și delimitarea surselor primare, cu modelul critic de interpretare a datelor oferit de câmpul producției culturale (Bourdieu⁴, Bolin⁵). Această metodă provenită din sociologia culturii oferă o imagine de ansamblu a gradului în care principiile democratice de acces, participare, incluziune și deliberare sunt aplicate în reprezentarea memoriei culturale online.

În primul capitol al prezentului raport, vom face o scurtă sinteză a principalelor studii și dezbateri ce tratează intersecția operei shakespeariene cu noile tehnologii de informare și comunicare (TIC), oprindu-ne asupra unor delimitări conceptuale utile ale noțiunilor de arhivă și editare, ce demonstrează existența unor aspecte de continuitate între producția editorială în vechile medii și cea potențată de mediul digital. Al doilea capitol urmărește să încadreze memoria culturală shakespeariană în contextul politicilor culturale contemporane, explicând evoluția lor printr-o perspectivă diacronică a relației dintre cultură și media în civilizațiile occidentale. Ultimul capitol al prezentului raport explică originalitatea metodologiei de analiză a producției memoriei shakespeariene în sfera digitală și descrie câteva rezultate ale analizei sferei web, incluzând cei mai vizibili producători și principalele tipuri de conținut relevant pentru memoria culturală shakespeariană reprezentată online.

⁴ Pierre Bourdieu, *The Field of Cultural Production: Essays on Art and Literature*, Columbia University Press, 1993

⁵ Bolin, Göran, *Value and the Media: Cultural Production and Consumption in Digital Markets*. Farnham, Ashgate, 2011